Marika Jocz

Autorski program nauczania języka kaszubskiego w przedszkolu

Streszczenie

Artykuł prezentuje autorski program nauczania języka kaszubskiego dla dzieci w wieku 5-ciu, 6-ciu lat. W programie zakłada się przynajmniej minimalną znajomość języka kaszubskiego przez uczestników. W trakcie jego realizacji dzieci będą zachęcane do szerszego zainteresowania się regionem, kulturą i językiem kaszubskim. Osiągnie się to poprzez umiejętne dobieranie treści tekstów bajek, piosenek, prezentowanych scenek rodzajowych itp. do wieku i rozwoju dzieci.

Program zakłada realizację 64 spotkań w wymiarze 30 min dla średnio liczebnych grup (optymalnie 12-15 osób). Program w przejrzysty sposób prezentuje cele i treści nauczania, a także sposób osiągania celów. Na końcu załączony jest także przykładowy scenariusz zajęć, który przedstawia założenia programu w praktyce przedszkolnej.

Słowa kluczowe: program nauczania, język kaszubski, przedszkole

Wstęp[1]

Zajęcia z języka kaszubskiego na każdym etapie edukacyjnym są swoistym połączeniem nauki języka (częściowo jako ojczystego, częściowo jako obcego) z nauką wiedzy o regionie. Dotychczas nie wypracowano jednej spójnej metodyki nauczania języka kaszubskiego, zatem, opracowując różnego rodzaju pomoce metodyczne, w tym także programy nauczania, czerpać należy z osiągnięć metodyki zarówno nauczania języka polskiego, jak i języków obcych oraz nauczania wiedzy o regionie.

Program nauczania przedstawiony w niniejszym artykule jest propozycją rocznego kursu języka kaszubskiego dla dzieci z najstarszych grup

[1] Artykuł powstał na podstawie pracy dyplomowej pt. *Program nauczania języka kaszubskiego z elementami wiedzy o regionie dla grup 5- i 6-latków* napisanej w ramach studiów podyplomowych pn. *Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna z terapią pedagogiczną* na Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim.

przedszkolnych. Warto już od najmłodszych lat zaznajamiać dzieci z kulturą i tradycjami najbliższej okolicy, uczyć szacunku dla dorobku pokoleń i zachęcać do kontynuacji pracy na rzecz lokalnego środowiska. Znajomość własnej kultury, domowej tradycji, poczucia zakorzeniania jest nie do przecenienia i procentuje na każdym kolejnym etapie rozwoju.

1. Opis programu

Program nauczania adresowany jest do nauczycieli języka kaszubskiego, którzy chcą rozpocząć nauczanie języka kaszubskiego w przedszkolu. Program jest odpowiedni dla dzieci z najstarszych grup przedszkolnych (pięcio- i sześciolatków) oraz dla tzw. „zerówek" działających przy szkołach podstawowych.

Materiał nauczania zaproponowany w programie zaplanowany jest na 64 spotkania, czyli dwa spotkania tygodniowo. Mając na uwadze wiek dzieci oraz sposób ich funkcjonowania (zwłaszcza ograniczoną możliwość dłuższego skupienia się na jednym temacie) proponuje się, aby zajęcia nie trwały dłużej niż 30 minut.

Program nie przewiduje jednoznacznie liczebności grup, jednak wiadomo, że nauka języków przynosi najlepsze efekty, gdy grupy są mniejsze i liczą ok. 12-15 osób. W sytuacji, w której podział nie będzie możliwy, zajęcia przeprowadzić można także z całą grupą jednocześnie.

Nauczanie języka kaszubskiego, nawet tak małych dzieci, przynosi wiele wymiernych korzyści. Językiem tym zazwyczaj posługują się dziadkowie, czasami także rodzice. Jest to zatem język bliski dziecku, dobrze mu się kojarzący. Można za jego pomocą budować więzi międzypokoleniowe, a także podkreślać wartość istnienia lokalnej kultury.

Nauka każdego języka, zatem również języka kaszubskiego, pozytywnie wpływa na rozwój różnego rodzaju umiejętności od treningu pamięci, poprzez umiejętności motoryczne czy dramowe, a skończywszy na umiejętnościach społecznych, takich jak zgodna praca w grupie. Dzieci w tym wieku są jeszcze bardzo otwarte na wszelkie nowości i chłonne wiedzy, dlatego warto proponować im szereg różnorodnych aktywności, by w przyszłości mogły z tej puli możliwości wybrać to, czym zainteresują się w pełni.

2. Cele nauczania

2.1. Cele główne

Ogólne cele nauczania dzieci w przedszkolu powinny być realizowane także na zajęciach z języka kaszubskiego. Znaleźć je można m.in. w podstawie programowej („Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej"). Podstawa podaje także ogólne cele nauczania języka kaszubskiego w przedszkolu i tu dziecko:

- reaguje na proste polecenia w języku regionalnym – kaszubskim;
- używa wyrazów i zwrotów mających znaczenie w zabawie i innych podejmowanych czynnościach;
- powtarza rymowanki i proste wierszyki;
- śpiewa piosenki;
- rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych wspieranych np. obrazkiem, rekwizytem, gestem;
- zna godło (symbol) swojej wspólnoty regionalnej – kaszubskiej.

2.2. Cele szczegółowe

Ponadto podczas zajęć z języka kaszubskiego będzie się realizować szereg celi szczegółowych. Dziecko:

- rozumie proste polecenia wydawane przez nauczyciela w języku kaszubskim;
- interesuje się swoim najbliższym otoczeniem, swoją „Małą ojczyzną";
- poznaje świat kaszubskich tradycji ludowych;
- poznaje bohaterów kaszubskich legend i baśni;
- pogłębia więzi z dziadkami, którzy często przekazują język kaszubski w domach;
- dostrzega piękno i wyjątkowość kaszubskiej sztuki ludowej;
- uczy się szacunku dla symboli narodowych: polskich i kaszubskich;
- dostrzega piękno otaczającej przyrody i uczy się ją szanować;
- poznaje zwyczaje kaszubskie związane z rokiem obrzędowym;
- rozwija świadomość „bycia" w dwóch kulturach: polskiej i kaszubskiej;

– poznaje historię swojej najbliższej okolicy;
– uczestniczy w ogólnokaszubskich świętach i obrzędach;
– poznaje literaturę kaszubską skierowaną do najmłodszego odbiorcy;
– wdraża się do zgodnej pracy w małych i większych grupach;
– rozwija zdolności manualne i plastyczne;
– uczestniczy w zabawach ruchowych;
– poznaje podstawowe kroki kaszubskich tańców ludowych;
– bogaci słownictwo dotyczące najbliższego otoczenia (rodzina, dom, przyroda itp.);
– uczy się stosowania zwrotów grzecznościowych w języku kaszubskim;
– uczy się tolerancji, rozumiejąc, że świat składa się z wielu małych grup i kultur.

3. Treści nauczania

Bogacenie słownictwa z następujących kręgów tematycznych:
– jedzenie oraz jego przygotowywanie:
– moja rodzina (nazwy członków rodziny, wygląd);
– ja: części ciała, zainteresowania;
– pory roku (zmiany w nich zachodzące, przyroda);
– zwierzęta z najbliższego otoczenia;
– kolory.

Bogacenie słownictwa związanego z różnymi sytuacjami komunikacyjnymi:
– powitanie, pożegnanie;
– podziękowanie, przeproszenie, prośba;
– życzenia urodzinowe, świąteczne;
– przedstawienie siebie i innych;
– liczenie w zakresie 1-10.

Poznanie literatury kaszubskiej przeznaczonej dla najmłodszych:
– legendy: *Kòszla brzózczi*, *Rok i jegò czwioro dzecy*, *Stwòrzenié Kaszëb*, *Legeńda ò piekarzu i krôsniãtach*, *Diôbelszczi kam*, *Za co bòcón bél ukôróny?*;
– wiersze: S. Janke – *Bala*, *Żnija*; R. Drzeżdżon – *Bùlewka*;
– piosenki: *Krôsniãta-nipòcãta*, *Chòwné spiéwë*, *Dwóm tuńcowac sã chcało*, *Wele wetka*, *Jezu òstaw szopã*.

Poznanie charakterystycznych elementów kaszubskiej kultury:
- taniec ludowy „Szewiec”;
- tradycja wytwarzania tabaki;
- tradycje bożonarodzeniowe (Gwiôzdka kaszëbskô);
- tradycje wielkanocne (Dëgùsë w Wielkanocny Poniedziałek);
- flaga i godło kaszubskie.

Tabela 1. Proponowany podział materiału:

Miesiąc	
wrzesień	Legenda *Stwòrzenié Kaszëb* – taniec „Szewiec” – kolory – powitanie, pożegnanie
październik	Słownictwo z kręgu jesień – legenda *Rok i jegò czwioro dzecy* – przedstawienie siebie i innych – piosenka *Krôsniãta-nipòcãta*
listopad	Słownictwo z kręgu jedzenie – legenda *Ò piekarzu i krôsniãtach* – wiersz R. Drzeżdżona *Bùlewka* – liczenie do 10
grudzień	Kolęda *Jezu òstaw szopã* – życzenia bożonarodzeniowe – Gwiôzdka kaszëbskô
styczeń/luty	Słownictwo z kręgu wygląd, zainteresowania – wiersz S. Janke *Bala* – słownictwo z kręgu rodzina – piosenka i taniec *Dwóm tuńcowac sã chcało*
marzec	Słownictwo z kręgu wiosna – flaga i herb Kaszub – legenda *Kòszla brzózczi* – wiersz J. Piepki *Ława*
kwiecień	Degùsë w Wielkanocny Poniedziałek – słownictwo z kręgu zwierzęta – legenda *Za co bòcón bél ùkôróny?* – piosenka *Chòwné spiéwë*
maj/czerwiec	Legenda *Diôbelsczi kam* – tradycja wytwarzania tabaki – wiersz S. Janke *Żnija* – piosenka i taniec *Wele wetka*

4. Sposoby osiągania celów

4.1. Założenia ogólne

Dzieci w wieku przedszkolnym nie posiadają jeszcze rozwiniętej motywacji wewnętrznej. Zajęcia dla nich muszą być zatem przygotowane bardzo atrakcyjnie, aby dzieci chętnie brały w nich udział. Tematy poruszane podczas zajęć powinny dotyczyć najbliższego otoczenia dzieci, znanych im sytuacji i doświadczeń. Proponowane zadania muszą cechować się różnorodnością, ponieważ małe dzieci szybko się nudzą i oczekują kolejnych stymulacji. W planowaniu każdych zajęć należy szczególnie uwzględnić potrzebę ruchu i zapewnić realizację tej potrzeby poprzez propozycję różnych zabawach ruchowych, pląsów i tańców.

W nauczaniu języków obcych bardzo ważną zasadą, którą zawsze należy uwzględniać na zajęciach, jest prawo dziecka do ciszy i prawo dziecka do błędu. Wydaje się, że te zasady powinny być realizowane także podczas zajęć z języka kaszubskiego. Nie należy zmuszać dzieci do mówienia, trzeba dać im czas, aby same się otworzyły, uprzednio dobrze osłuchując się z językiem. Nie należy także wytykać dzieciom błędów przez nie popełnianych. Dużo lepsze rezultaty przyniesie tu umiejętna odpowiedź nauczyciela, w której umieści on błędne słowo, tym razem jednak wypowiedziane w sposób prawidłowy.

W nauczaniu przedszkolnym należy także pamiętać, że w tym wieku dzieci większość swojej aktywności spędzają na zabawie. Warto wykorzystać tę potrzebę, proponując np. zajęcia opierające się na dramie, wchodzeniu w role, odgrywaniu scenek sytuacyjnych itp. Dobre rezultaty przyniosą tu również propozycje zabaw językowych, np. głuchy telefon, oraz nauka piosenek.

4.2. Metody nauczania

Metoda bezpośrednia. W tej metodzie szczególny nacisk kładzie się na komunikację w danym języku. Dziecko ma być „zanurzone" w języku. W miarę możliwość na zajęciach używa się tylko języka obcego, wspomagając się gestem, mimiką, rekwizytem itp.

Metoda naturalna. Najważniejszym celem jest tu ćwiczenie sprawności rozumienia ze słuchu. Dzieci mają tak uczyć się języka obcego, jak uczono je języka ojczystego. Kieruje się do nich proste zdania, mówiąc powoli i wyraźnie, często powtarzając słowa, na których zależy uczącemu. Ponadto ćwiczy się w atmosferze komfortu i bezpieczeństwa, czekając aż dziecko samo wykaże chęć mówienia oraz nie poprawiając go w trakcie wypowiedzi.

Metoda TPR. Jest to tzw. metoda reagowania całym ciałem. Dziecko ma za zadanie wysłuchać polecenia w języku obcym oraz odpowiednio na nie zareagować, np. *Òdemknij książkã na starnie ze snieżélcem*. W ten sposób uczący się mają poczucie sukcesu, mogą w łatwy sposób pokazać, że rozumieją coraz więcej. Ta metoda jest przydatna zwłaszcza w różnego rodzaju zabawach ruchowych.
Metoda komunikacyjna. W metodzie tej dużą wagę przykłada się do komunikowania w danym języku. Wiadomym jest, że nie należy zmuszać dziecka do mówienia, jednak jeśli umiejętnie stworzy się dziecku znane sytuacje komunikacyjne, np. zabawa w sklep, to może się okazać, że samo chętnie zacznie mówić.
Metoda dramy. Dzieci, wcielając się w fikcyjne role, uczestnicząc w fikcyjnych sytuacjach, np. wizyta u doktora, mogą w praktyce wykorzystać słownictwo, którego się nauczyły.

4.3. Techniki nauczania

Rozwijanie sprawności słuchania:
- słuchanie nauczyciela i wykonywanie jego poleceń, np. wstań, pokoloruj;
- reagowanie całym ciałem (metoda TPR) na polecenia nauczyciela, np. biegaj w kółku; kręć się w parach itp.;
- wskazywanie odpowiednich rzeczy na zdjęciach, ilustracjach;
- słuchanie legend, opowiadań i ogólne rozumienie ich treści;
- słuchanie opowiadań i szeregowanie ilustrowanego planu wydarzeń.

Rozwijanie sprawności mówienia:
- powtarzanie stałych fraz, np. powitania, pożegnania;
- częste używanie zwrotów grzecznościowych;
- powtarzanie treści rymowanek i wierszyków;
- nauka piosenek.

Nauka słownictwa:
- wykorzystanie różnego rodzaju ilustracji i zdjęć;
- przedstawianie słów za pomocą mimiki, gestu i ruchu, np. smutna mina, machanie itp.;
- wykorzystanie przedmiotów z otoczenia dziecka.

Utrwalanie słownictwa:
- głuchy telefon;
- gra Memory (dzieci za każdym razem nazywają kartę, którą odkryły);
- gra Piotruś;
- zabawa prawda/fałsz (nauczyciel wskazuje dany przedmiot, np. krzesło, i mówi: *To je stółk*. Dzieci odpowiadają: *prôwda/łeż*);

– rozpoznawanie przedmiotów ukrytych w woreczku i nazywanie ich po kaszubsku;
– zabawa „zgadnij, o czym myślę" (nauczyciel opowiada o jakimś przedmiocie, a dzieci muszą zgadnąć o jakim);
– dzieci po kolei wypowiadają słowa poznane na zajęciach, każda kolejna osoba musi powtórzyć słowa poprzedników i dopowiedzieć swoje własne.

Gry i zabawy ruchowe:
– dzieci wykonują odpowiednie ruchy po wysłuchaniu komendy nauczyciela zaczynającej się od słów: *Remùs gôdô...* (np. *Remùs gôdô: biéj trzë kroczi do przódkù*);
– dzieci siedzą w kółku i zamieniają się miejscami w związku z jakąś sytuacją, np. wszyscy, którzy lubią święta itd.;
– utrwalanie słownictwa związanego z częściami ciała: wita się ręka z ręką, noga z nogą, nos z nosem itp., piosenka *Głowa, remiona, kòlana, piãtë...*;
– rzucanie do siebie nawzajem piłki z jednoczesnym wymienianiem kolorów, kolor czarny nie łapie;
– nauka tańca;
– pląsy przy piosenkach.

Zajęcia manualne:
– wycinanie, klejenie;
– lepienie z plasteliny;
– rysowanie i kolorowanie wg własnej inwencji;
– rysowanie i kolorowanie pod dyktando nauczyciela;
– zabawy klockami.

Formy pracy:
– praca indywidualna;
– praca w parach;
– praca w grupach;
– praca z całą klasą.

Środki dydaktyczne: obecnie nie istnieje jeszcze podręcznik do nauki języka kaszubskiego w przedszkolu. Jednak dostępnych jest szereg książek, które mogą być przeznaczone dla tego etapu edukacyjnego, np.:
– Witold Bobrowski i Katarzyna Kwiatkowska, *Kaszëbsczé abecadło. Twój pierszi elemeńtôrz*, Gdańsk 2000;
– Witold Bobrowski i Katarzyna Kwiatkowska, *Twój pierszi słowôrz. Słowôrz kaszëbskò-pòlsczi*, Gdańsk 2008;
– Marzena Dembek, *Mój słowôrz*, Gdańsk 2013;

- Stanisław Janke, *Krôjczi pôjczi*, (ilustr. Małgorzata Mewrczak), Gdańsk 1997;
- Alojzy Nagel, *Nënka Roda i ji dzôtczi*, Gdańsk 1977;
- *Òpòwiédz mie bôjkã / Opowiedz mi bajkę*, wyb. tekstów Dušan-Vladislav Paždjerski, Gdańsk 2010

oraz audiobooki do pobrania ze strony interntowej: www.akademiabajkikaszubskiej.pl.

Do prezentowania nowych opowiadań warto wyznaczyć tzw. „kącik do słuchania", w którym dzieci, siedząc na dywanie będą mogły w skupieniu wsłuchać się w treść poznawanej historii. Ponadto na zajęciach języka kaszubskiego wykorzystać można także:

- ilustracje, zdjęcia związane z omawianym tematem;
- kukiełki, pacynki;
- zabawki, w które wyposażona jest sala lekcyjna;
- piosenki z odtwarzacza muzycznego;
- materiały do prac plastycznych.

Warto przygotować jedną z gazetek ściennych na potrzeby zajęć z języka kaszubskiego. Można na niej umieszczać prace dzieci czy też elementy związane z kaszubską kulturą.

4.4. Opis założonych osiągnięć uczniów

Podczas zajęć z języka kaszubskiego dzieci mają przede wszystkim osłuchać się z tym językiem oraz nabyć chęci do kontynuowania nauki w przyszłości. Wiadomo, że każde dziecko uczy się inaczej i w różnym stopniu przyswaja nowe treści, jednak zakłada się, że większość dzieci po roku nauki nabędzie następującą wiedzę i umiejętności:

wiedza:

- zna proste polecenia wydawane przez nauczyciela;
- zna słowa dotyczące najbliższego otoczenia;
- zna zwroty grzecznościowe;
- wie, że język kaszubski to język jego „małej ojczyzny";
- zna godło i flagę Kaszub;

umiejętności:

- rozumie polecenia wydawane przez nauczyciela i właściwie na nie reaguje;
- potrafi rozpoznać brzmienie języka kaszubskiego;
- recytuje wierszyki i rymowanki;
- śpiewa piosenki;

– rozumie ogólny sens opowiadań wspieranych np. gestem, rekwizytem;
– w miarę możliwości pracuje zgodnie w parach, grupach;
– stara się brać aktywny udział w zajęciach.

Proponowany scenariusz zajęć

Temat zajęć: *Dlaczego bocian ma czerwony nos?*

Cel główny: poznanie opowiadania *Za co bòcón bél ùkôróny?*

Cele szczegółowe: integracja grupy; poznanie nazw kolorów: żółty, zielony, czerwony, niebieski; rozwój motoryki małej; ćwiczenie rozumienia ze słuchu.

Metody pracy: pantomima, zabawy integracyjne, opowiadanie, malowanie.

Formy pracy: w parach, grupowa.

Środki dydaktyczne: treść opowiadania *Za co bòcón bél ùkôróny?* zaadaptowana na potrzeby tej lekcji (dopisane nazwy kolorów, zał. nr 1); arkusze kolorowego papieru w kolorach: czerwony, zielony, niebieski, żółty; ilustracje: żaba, bocian, worek, woda; farbki do malowania palcami w kolorach: żółty, zielony, czerwony, niebieski.

Zajęcia prowadzone są metodą immersji. Nauczyciel mówi do dzieci jedynie w języku kaszubskim.

Przebieg zajęć:
1. Poznanie/utrwalenie powitania: *Dobri dzéń!*
Ùstawta sã w pôrë. Za sztót mdzemë sã witelë i gôdelë do se: dobri dzéń! Słëchôjta mie ùwôżno i róbta tak ja jô: witô sã rãka z rãką: dobri dzéń!, noga z nogą: dobri dzéń!, ùcho z ùchem: dobri dzéń! itd.
(Dobieramy się w pary. Za chwilę będziemy się witać, mówiąc do siebie: dzień dobry! Słuchajcie mnie uważnie i róbcie to co ja: wita się ręka z ręką: dzień dobry!, noga z nogą: dzień dobry!, ucho z uchem: dzień dobry! itd.)

2. *Terô niech kòżdi stónie, dze chce. Na mój znak kòżdi mdze mùszôł pòdac rãkã tëli drëchóm, wiele dô radã, ale ni mòże przë tim òderwac nóg òd*

pòdłodżi, le stac dërch w jednym placu. I wiedno przë tim mùszi rzec: dobri dzéń! Zaczinómë! Òbôczimë, chto pòdô rãkã nôwiãcy razy.
(Stańcie teraz w rozsypce, tam gdzie chcecie. Na mój znak, każdy z was będzie musiał podać rękę tylu kolegom/koleżankom, ilu zdoła, ale nie można przy tym odrywać nóg od podłogi, tylko cały czas stać w miejscu. I za każdym razem trzeba powiedzieć: dzień dobry! Zaczynamy. Zobaczymy, kto poda rękę najwięcej razy)

3. *Za sztót mdzemë słëchac òpòwiôdaniégò. Leno nôprzód wa muszita zgadnąc, ò czim òno mdze. Jô za pòmòcą pantomimë pòkôżã to, co dzeje sã w ny bôjce, a wa mùszita wëzgôdnąc, chto w ni bãdze wëstąpiwôł i co sã bãdze dzejało?*
(Za chwilę posłuchamy opowiadania. Tylko najpierw będziecie musieli zgadnąć, o czym ono będzie. Ja, za pomocą pantomimy, pokażę wam treść bajki, a wy zgadniecie, kto w niej występuje i co się tam może dziać?)
[Nauczyciel pokazuje za pomocą wybranych przez siebie znaków pantomimy treść bajki. Uczniowie na tej podstawie mają domyślić się, że w bajce będą występowały bocian, żaby, morze itp.]

4. *Terô, czej wa zgadła, że to je òpòwiôdanié ò bòcónie, to pòsłëchôjta, co tam sã działo. Na kùńc wa mie rzeczeta, czemù bòcón mô czerwòny dzób i nodżi.*
(Teraz, gdy zgadliście, że to opowiadanie o bocianie, posłuchajcie, co tam się działo. Na koniec powiecie mi, czemu bocian ma czerwony dziób i nogi)
[Nauczyciel opowiada powoli bajkę (zał. nr 1). Jednocześnie pokazuje tę samą pantomimę, co w ćw. 3. Dodatkowo może się też wspierać ilustracją: bociana, żaby, morza, worka]

5. *Chcemë sprawdzëc, jak wiele ùdało sã nama zapamiãtac:*
Jaczé zadanié dôł bòcónowi Pón Bóg?
Co zrobił bòcón?
Dlôczemù bòcón mô czerwòné nodżi i dzób?
Co bëło żôłté, mòdré, zeloné, czerwòné?
(Sprawdźmy teraz, ile udało się nam zapamiętać:
Jakie zadanie dał bocianowi Pan Bóg?
Co zrobił bocian?
Dlaczego bocian ma czerwone nogi i dziób?
Co było żółte, niebieskie, zielone, czerwone?)

6. *Pòzdrzôjta terô na kôrtczi, jaczé jô trzimóm w rãce. Jô bãda je za régą pòkazywa, a wa bãdzeta głosno gôda, jakô to je farwa?*
(Spójrzcie teraz na kartki, które trzymam w ręku. Będę pokazywała je po kolei, a wy głośno powiecie, jaki to kolor?)
[Nauczyciel po kolei pokazuje kartki w kolorach, które występowały w opowiadaniu: czerwona, zielona, niebieska, żółta. Karteczek jest tyle, ile dzieci w grupie, równa ilość kartek w tych poszczególnych kolorach, np. po 6 w każdym kolorze. Można je wyciąć z części arkusza, a na pozostałej dzieci będą malować.]

7. *Terô kòżdi z waji wëlosëje so jedną kôrtkã. A terô niech pòdniosą kôrtczi ti, co mają farwã zeloną, pózni mòdrą, żôłtą i czerwòną.*
Wszëtce, co mają farwã czerwòną niech pòkôżą, jak lôtô bòcón, ti, co mają farwã zeloną – jak skôcze żaba, żôłtą – jak wëzdrzi wiôldżi miech, a mòdrą – jak płënie wòda.
(Teraz każdy z was wylosuje jedną kartę. Następnie niech podniosą kartkę ci, którzy mają kolor zielony, później niebieski, żółty i czerwony.
Wszyscy, którzy mają kolor czerwony, niech pokażą, jak lata bocian, kolor zielony – jak skacze żaba, żółty – jak wygląda duży worek, a niebieski – jak płynie woda.)

8. *Za sztót jesz rôz bãdã gôda nã bôjkã. Czej ùczëjeta farwã, jaką trzimôta w rãce, mùszita pòkazac to, co w slédnym cwiczënkù (czerwòny – jak lôtô bòcón, zelony – jak skôcze żaba, mòdri – jak płënie wòda, a żôłti – jak wëzdrzi wiôldżi miech).*
(Za chwilę jeszcze raz opowiem bajkę. Gdy usłyszycie kolor, jaki trzymacie w ręce, musicie pokazać to, co w ostatnim ćwiczeniu (czerwony – jak lata bocian, zielony – jak skacze żaba, niebieski – jak płynie woda, a żółty – jak wygląda duży worek.)
[Nauczyciel jeszcze raz opowiada bajkę, nic nie pokazuje. Dzieci pokazują tylko wtedy, gdy usłyszą swój kolor.]

9. *Sadnijta sã terô w kòle. Chcemë sã pòbawic. Za sztót jeden z waji stanie we westrzódkù i rzecze jakąs farwã z tich, co mô dzysô pòznelë. Wszëtce, co mdą miele nã farwã, zamienią sã placama. Òstatny, co nie bãdze jesz miôł nalazłé so nowégò placa, òstónie na westrzódkù i to òn rzecze nową farwã.*
(Usiądźcie teraz w kole. Trochę się pobawimy. Za chwilę ktoś z was stanie na środku i powie jakiś kolor z tych, które dziś poznaliśmy. Wszyscy, którzy

mają ten kolor, zamienią się miejscami. Ostatni, który nie będzie jeszcze miał nowego miejsca, zostanie na środku i to on będzie mówił nowy kolor.)

10. *Terô kòżdé karno sadnie so przë jinszim stole. Jô rozdóm wama farbczi i narysowóną rzecz, jaką wa bãdzeta mùsza pòmalowac. Nie dôwóm wama pãdzlów, bò to mùszi pòmalowac palcama.*
(Teraz każda grupa usiądzie przy innym stole. Rozdam wam farbki i narysowany rysunek, który wy będzie musieli pomalować. Nie daję wam pędzelków, bo należy pomalować to palcami.)
[Nauczyciel sam rysuje kontury, dzieci malują środek:
arkusz niebieski – morze,
arkusz zielony – żaba,
arkusz czerwony – bocian,
arkusz żółty – worek.]

11. *Terô za régą kòżdé karno przedstawi swój malënk i rzecze, co òn przedstôwiô.*
(Teraz po kolei każda grupa przedstawi swój obrazek i powie, co on przedstawia.)

12. *Na òddzãkòwanié chcemë jesz rôz ùstawic sã w pôrë. Pòdôwómë sã palc z palcem i gôdómë: do ùzdrzeniô!, kòlano z kòlanem: do ùzdrzeniô!, brzëch z brzëchem: do ùzdrzeniô!*
(Na pożegnanie jeszcze raz ustawmy się w pary. Podajemy sobie palec z palcem i mówimy: do widzenia!, kolano z kolanem: do widzenia!, brzuch z brzuchem: do widzenia!)

Załącznik:
Za co bòcón bél ùkôróny
Jak Pan Bóg stwòrził swiat i wszëtkò żëjącé stwòrzenié, zawòłôł bòcóna i tak mù pòwiedzôł:
– Môsz tu ten żółti miech i zanies gò za dzesątą górã, a nie waż sã zazdrzec do niegò.
Bòcón przëòbiecôł bëc stateczny, wzął żółti miech na krzebt i pòlecôł w drogã.
– Cobë téż tam mògło bëc – mësli so – cos nibë so roji i taczé cãżczé, ale zazdrzec nie kôzalë, tej téż trzeba lecec dali.

Lecôł, lecôł nad wiôlgą mòdrą wòdą. Czej ùzdrzôł sztëczk zemi, pòstanowił kąsk òdpòcząc. Terô jesz barżi gò cekawòsc pôlëła i meditëje, jakbë tam zazdrzec. Zaczął pòmału òdrzeszac sznurk, żebë chòc môłą dzurkã òbaczëc, co je bënë. Jaż tu òd razu cos pòdskòczëło, miech so òdemkł szerokò i wësëpało so na zemiã tësące robactwa różnégò: zelony żabë, żnije, padalce i co blós je na swiece. Bòcón pòdskòcził, żebë je nazód nagnac do żôłtégò miecha, ale zanim so òbezdrzôł, to so ju wszëtkò gdzes pòrozsëpało, pòrozlazło i wsąkło jak wòda w piôsk. Bòcaniskò" w strachù terô stanãło, a łzë jak grochë spadiwałë na próżny miech.

– Co jô móm, niebòrôk, terô zrobic – mësli so. – Nôlepi pòlecã nazôd i nic nie rzekã, mòże to so nie wëdô.

Pòlecôł tej nazôd i Pan Bóg gò so pitô:

– Zrobił te, jak jô cë kôzôł?

A bòcón ju ze strachù słowa ni mógł przemówic, ale cziwnął głową, że zrobił. Tej Pan Bóg ze złoscë pòwstôł na niegò, jaż so bòcón ze wstëdu całi czerwòny zrobił.

– Za karã – rzekł Pan Bóg – za twojã cekawòsc zatrzëmôsz ten czerwòny dzób i nodżi do kùńca swiata. A żercym twòjim mdą te zeloné żabë ë żnije, cos je pò swiece rozsëpôł.

Zakończenie

Celem artykułu było przedstawienie autorskiego programu nauczania języka kaszubskiego z elementami wiedzy o regionie dla grup 5- i 6-latków. Elementem różniącym nauczanie języka kaszubskiego od innych języków obcych oraz od języka polskiego jest przede wszystkim forma znajomości tego języka wśród najmłodszego pokolenia. Zazwyczaj zna ono język tylko biernie, większość rozumie, jednak nie potrafi niczego powiedzieć. Ponadto można mówić o dwóch nadrzędnych celach nauczania: nauka języka oraz nauka kultury i tradycji kaszubskiej. Te dwa cele nawzajem się przenikają i sprawiają, że zajęcia języka kaszubskiego znacznie różnią się od nauki innych języków.

Zajęcia z języka kaszubskiego należy prowadzić tak, by uczyć jednocześnie i języka, który coraz bardziej odchodzi w zapomnienie, i wiedzy o regionie, o Kaszubach. Ten cel przyświecał zaprezentowanemu powyżej programowi nauczania. Pozostaje mieć nadzieję, że program ten zostanie dobrze przyjęty przez nauczycieli języka kaszubskiego i wykorzystany w codziennej pracy z dziećmi.

Bibliografia

1. Bogdanowicz Z., *Zabawy dydaktyczne dla przedszkoli*, Warszawa 1990.
2. Komorowska H., *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa 2005.
3. Pamuła M., *Metodyka nauczania języków obcych w kształceniu zintegrowanym*, Warszawa 2003.

Syllabus for Teaching Kashubian in Kindergarten

Abstract

The paper presents an original syllabus for teaching Kashubian language in kindergartens. The target group are children at the age of 5 and 6. The syllabus assumes a basic command of Kashubian by participating pre-schoolers. During its implementation, children shall be encouraged to increase their interest in the region, culture, and Kashubian language. This goal will be achieved by an appropriate and age-adjusted selection of fables, songs, and role-plays used.

The syllabus is designed for 64 meetings, lasting 30 minutes in middle-sized groups (optimally 12-15 children). It clearly presents its goals and content, as well as teaching methods. There is also an example lesson plan attached, presenting the concepts of the syllabus in kindergarten teaching practice.

Keywords: Syllabus, Kashubian language, kindergarten